

İNTERNETTİN TOPLUMSAL ETKİLERİ

Birkan Sarıfakioğlu
Yüksek Bilgisayar Mühendisi
birkan.sarifakioğlu@emo.org.tr

Toplumlar üzerinde, kimi zaman olumlu, kimi zaman da olumsuz etkileri gözlemlenen İnternetin, insanın sosyal hayatı ve kültürü üzerinde birtakım değişikliklere yol açtığı görülmektedir. Dünya, İnternetle, bilgi ağırlıklı bir iletişim sisteminin içine doğru yol almakta ve bununla birlikte bilginin geniş kitlelere ulaşması İnternet sayesinde sağlanmaktadır.

Etkileşimli iletişim imkanları sunarak bireylerin "seçim" ve "özgürlük" alanlarını genişletmekte ve dolayısıyla yayılan bilgiyle toplumsal gelişmeye olumlu bir etki yaptığı düşünülmektedir. Bununla birlikte şiddet ve tüketim amaçlı olarak egemen kurumlar tarafından İnternet'e sunulan dezenformasyonun, bireyleri belirli egemen yaşam kültürü ve düşüncelere kanalize ettiği de görülmektedir.

İnternet ayrıca, kişiler arasındaki mesafe, yaş, cinsiyet, ırk, kültür gibi gerçek dünyada önemli olabilecek pek çok özelliği ortadan kaldırmaktadır. İnternetin anonim karakteri sayesinde, aynı şekilde düşünen insanların, zaman ve mekana bağlı olmaksızın kolaylıkla bir araya gelerek, sanal topluluklar oluşturması, farklı kültürlerin mensubu insanların birbirlerini tanıma fırsatı bulması, sanal ilişkilerden gerçek ilişkilere geçişlerin yaşanması ve insanların her türlü düşünceyi daha özgür ifade edebilir hale gelmesi, sosyal hayatta başlıca gözlemlenen değişimlerdendir.

Alışveriş, ticaret, hatta işe gitmeden evden çalışma, e-devlet gibi kullanımlar insanın sosyal yaşamını ve ilişkilerini birbir etkilemektedir. İnternet kullanımının ekonomik hayatı ve üretim ilişkilerini, bunun sonucu olarak sosyal hayatı değiştirdiği açıkça görülmektedir.

Bilgi çağının olmazsa olmazlarından olan İnternetin bu alanda yol açacağı yeniliklerle, eğlenceden giyime, insan haklarından ulusal değerlere, çalışma kültüründen boş zaman kavramına, mektup nostaljisinden e-mail haberleşmesine, bilimsel çalışmadan gazete okumaya kadar yaşamın tüm alanlarında kültürel değişim yaşanmaktadır.

E-Devlet

Teknolojinin gelişmesi, devletin vermesi gerekli kamu hizmetlerini ya da vatandaşın devlete karşı olan yükümlülüklerini daha hızlı ve verimli bir şekilde elektronik ortamda yürütme zorunluluğunu getirmektedir. Böylece insanlar başvurdukları hizmetleri daha çabuk ve daha kolay bir şekilde almaya başlamışlardır. Örneğin, pasaport almak için İnternet üzerinden müracaat eden vatandaş, bir günde

pasaportunu alabilmekte, İnternet bankacılığı sayesinde çok zaman alan bankacılık işlemlerini (para transferleri, fatura ödemeleri gibi) saniyelerle ifade edilen kısa sürelerde yapabilmektedir. Potansiyel olarak "görüş belirtme", "oy vererek seçme veya destekleme" gibi konularda da kullanılan İnternet, bireylerin yönetime aktif katılımını sağlamıştır. Bunun sonucu olarak da ortaya e-vatandaş, e-demokrasi, e-referandum gibi kavramlar çıkmıştır.

İyi organize olmuş bir devletin yurttaşların işlerini kolaylaştırması demokratik bir ideal olurken toplum ve bireyler için önemli bir kazanım olmaktadır. Yasama yürütme ve yargı erklerine sahip olan devletin yurttaşına yaklaşımı, bir ülkede demokrasinin olup olmadığının en önemli göstergesidir. Ulus devletlerin oluşumundan bu yana devlet kurumları ile yurttaşlar arasındaki iletişimi geleneksel medya sağlamıştır. Ancak İnternet, devlet yurttaş iletişimindeki paradigmayı değiştirmektedir. Öyle ki, İnternet sayesinde artık devlet kurumları kendi sitelerinde yurttaşlarla çok daha geniş ölçekli ve geleneksel medya aracılığı ile kurduğu iletişimden çok daha yüksek etkileşim düzeyinde iletişim kurabilmektedir.

E-Ticaret

İnternet kullanıcılarının ve web sitesi sayısının hızla arttığı günümüzde internetin sunduğu olanaklardan biri olan elektronik ticaretin boyutu da buna bağlı olarak hızla artış göstermektedir. İnternet sayesinde coğrafi sınırlar ortadan kalkmış, satıcı ile alıcının buluşma noktası olan pazarlar farklı bir boyut kazanmış ve satıcılar tüm dünyayı müşteri kabul ederek ticari faaliyetlerini İnternet tabanlı sistemlere kaydırmışlardır. Üretim maliyetleri göz önüne alındığında, İnternetin maliyetinin çok az olması nedeniyle tüketiciye ulaşmak için kullanılmasının çok doğal olduğu açıktır. Elektronik ticaretin hacminde meydana gelen bu artış onu, ülkelerin ekonomik, sosyal ve idari yapılarında önemli bazı etkilere sahip hale getirmektedir.

E-Eğitim

Bilgisayar, TV gibi elektronik aygıtlar aracılığıyla sunulan alternatif eğitim şeklinde tanımlayabileceğimiz e-eğitim uygulaması, İnternetin devreye girmesiyle önemini daha da artırmıştır. Bu süreç, gerek kendi kendine eğitim, gerekse uzaktan eğitim uygulamalarının yaygınlaşması bakımından önemli bir fırsat olarak karşımıza çıkmaktadır. Ülkemizde bu konudaki uygulamalar hızla yaygınlaştığı gibi, eğitim ve öğretim bağlamında bilgiye ulaşma çok kolay bir hale getirilmiştir. İnternet, dünyada meydana getirdiği köklü değişimleri, yakın bir gelecekte, eğitim alanında da dünya üzerinde köklü değişimlerin yaşanacağını işaretlerini vermektedir.

E-Demokrasi

Demokratik sistem ile İnternet sistemi arasında paralellik olduğunu ifade etmek gerekmektedir. Öyle ki, demokrasi hem yaşamın özgür ve çoğulcu biçimde yaşanması için bir araç olurken, aynı zamanda temel insan hakları, çoğulculuğun korunması, yurttaşların

her anlamda katılımının sağlanması yönünde kendi kendini sürekli iyileştirilmesi gibi temel ideallere sahip bir rejimdir. Aynı biçimde, İnternet de yaşamdaki bütün insanların özgür ve çoğulcu biçimde ifadelerine bir araç ve kendi teknolojik ve toplumsal gelişimini sürekli iyileştirme ideallerine sahip bir iletişim sistemi olduğu görülmektedir. Güvenli kişisel ya da kamusal bilgilerin İnternet üzerinden aktarılması ile toplumdaki ekonomik, politik ve toplumsal faaliyetlerin çok kısa sürede küresel biçimde gerçekleşmesi sonucunu doğurmaktadır. Avrupa Topluluğu İnsan Hakları Mahkemesi'nin demokratik toplumun koşulu olarak saydığı Vogt, Castell ve Handyside kararlarında özetlenen, gerektiğinde "şok edici", "rahatsız edici" düşüncelere hoşgörü gösterebilme gereksinimi, en büyük ifadesini İnternet ortamının özgürlükçü yapısında bulabilmektedir.

İnternetin demokratikleştirici işlevi Habermas'ın tanımı ile 17. yüzyıldaki burjuva kamusal alanı tanımıyla özdeşleştirilmektedir. İletişimsel bir alanda farklı kimliklerin var olabilmesi ve kendi söylemlerini bu alana taşıyabilmeleri bu durumu tanımlıyor. İnternet de ilk bakışta farklı kimliklerin var olduğu bir alan olarak görülebilir. Ama İnternetin bu tür bir iletişimsel alan olması için üç unsur gerekiyor. Bunlar:

- Farklı kimliklerin bu iletişimsel alana girmesinin serbest olması,
- Farklı kimlikler arasında bir iletişim olması ve farklı toplumsal talepleri birbirleri ile tartışabilmeleri,
- Farklı kimliklerin kendi kimliklerini tanımlayan farklı siyasi talep, duruş ve tutumlarını bu alana taşıyabilmeleri

Sivil Toplum

Özgürlükçü ve çoğulcu demokrasinin temel ögesi olan sivil toplum örgütleri, kitleselleşme ve kendilerini ifade edebilmenin yeni çok boyutlu ve ekonomik aracı olan İnterneti kullanmaktadırlar. İnternet üzerinden yürütülen kitlesel

ve sivil iletişim hem "cemiyyet" ve hem de "cemaat" boyutunda olmaktadır. İnternet, başlangıcından beri sosyal bağlantı olanağını canlandırmış ve "sanal topluluk" kavramının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bilgisayarlar birbirine bağlandığı anda başlayan ve çok farklı kanallardan devam eden bu sanal topluluk ilişkileri, enformasyon toplumunun içinde, alternatif toplanma mekanları, yeni agoralar kurarak büyümektedir. Haber gruplarıyla başlayan sivil topluluk ilişkileri, Bosnalı, Kosovalı savaş kurbanlarının, Sırp muhaliflerin ya da Zapatistaların, son olarak da küreselleşme karşıtı hareketlerin ve küresel savaş karşıtlarının anlık bilgi akışını sağladıkları ve örgütlendikleri elektronik gruplar (e-groups) ve "org" (organizasyonun kısaltması) eklenmesiyle her türlü ilgi odağının etrafında örgütlenen sivil toplum kuruluşlarıyla sürmektedir. İnternet, etkileşim, sınır tanımazlık ve özellikle sunduğu anında enformasyon erişimi boyutlarıyla, sivil toplum kuruluşları için özellikle verimli

bir ortam sunmaktadır. Bu örgütlenmeler, temel ilgi alanlarında gerçekleşen bir olayı derhal üyelerinin paylaşımına açabilmekte, oluşturdukları güç birliğiyle ilgili hükümet kuruluşlarına, sorumlu mercilere baskıda bulunabilmekte ve en önemlisi güçlü bir kamuoyu oluşturabilmektedirler.

Her türlü politik baskıya ve toplumsal haksızlığa eylem yaparak başkaldıran bireyler olarak bilinen "aktivistler" (eylemciler) için İnternetin merkezîyetçi olmayan yapısı ve mesajın hızla dünyanın her yanına eşzamanlı olarak ulaşması eylem hareketi için bulunmaz özelliklerdir. Büyük iktidar güçlerinin ellerinde bulunan erişim teknolojilerine sahip olamayan sivil örgütler ve bireyler için demokratik haklar adına biraraya gelebilmek çok büyük önem taşımaktadır. (Schickler, 1994) Böylelikle, kamusal alan kavramı dönüşüme uğramakta; paylaşılan mekan anlamında değil, paylaşılan sorunlar ve ortak çıkarlar etrafında bir araya gelmektedir. (Timisi, 2003)

Yeni iletişim teknolojilerinin toplumsal yansımaları günümüzde, kurumsal iletişimden, mahalle bilinci yaratmaya, siyasal tartışmalara etkisinden İnternet üzerindeki eylemlere kadar uzanan geniş bir spektrumda tartışılmaktadır. Özellikle İnternetin sahip olduğu çok parçalı ve merkezi olmayan yapı, pek çok toplumsal kurumun hiyerarşik, merkezîyetçi ve bürokratik yapısıyla tamamen terstir.

Şiddet, Pornografi ve Kumar

Kimilerine göre pek çok yararlı bilginin bulunduğu dev bir kütüphane, kimilerine göre en iyi haberleşme aracı veya kimilerine göre de hoşça zaman geçirilebilecek bir araç olarak algılanan İnternet, şiddeti, terörü, ayrımcılığı, nefreti ve bu yöndeki çeşitli tehlikeleri de beraberinde getirebilmektedir. Dolayısıyla, gençler, İnternette sohbet odalarından İnternet sayfalarına, forum sayfalarından tartışma listelerine kadar pek çok yerde bu türlü risklerle karşı karşıya kalabilmektedir. Uzmanlar, şiddet içeren görüntü, davranış modelleri ve değerlerin yayılmasında en etkili araçların başında medyanın geldiğini belirtmektedirler.

Kumar ve bahis oyunlarının İnternete taşınmasıyla bağımlılara sanal kumarhanelerde zahmetsiz kumar oynama imkanı ortaya çıkmıştır. Bunun sonucunda da sayıları her geçen gün artan "online kumarbaz" adı verilen yeni bir bağımlılık türü ortaya çıkmıştır. Kumar ve bahis bağımlıları başta olmak üzere insanlar, günümüzde sayılarının onbinlerce olduğu telafuz edilen İnternet sayfaları aracılığıyla oyun oynamaya teşvik edilmektedir. Göz alıcı bir şekilde dizayn edilen bu sitelerin asıl amacı online kumarbazlara oyun oynatarak para kazanmaktır. Kazananlar hep site yöneticileri, kaybedenlerse oynayanlardır. Hatta bu siteler üzerinden oyunu kazanıp da ikramiyesini alamayan ve buraları nereye şikayet edeceğini bilemeyen insanlarla sıklıkla karşılaşılması bunun bir göstergesidir.

Sonuç

Kişi, sorunlarını yakın ortamlarda tercihinin veya katkısının bir istatistik olma ötesinde önem kazandığı ve sonuç verdiği ortamlarda katılımcı olmayı tercih etmektedir. İnternetin demokrasiye katkısı kadar demokrasinin de İnternete katkısı önemlidir. Kamuoyunu yanlış yönlendirici bilgilerin İnternette denetlenmesini sadece siyasal iktidara bırakmanın tehlikeli olduğu açıktır. Bu konuda aydınlara ve sivil toplum kuruluşlarına önemli görev ve sorumluluk düşmektedir.

Özgür düşünce ve demokratik tartışma zeminleri olmasına karşın İnternet ortamında özellikle ırkçılığı esas alan İnternet sitelerinin çoğalması bu konuda dünya kamuoyunu endişelendirmektedir. Son zamanlarda, Türkçe içerikte, ırkçılığı öven, yabancı düşmanlığını vurgulayan, çok kültürlü Türkiye toplumunu içerisinde ayrımcılık yapan İnternet sitelerinde de bir artış görülmektedir. Ziyaretçi sayıları her geçen gün artan bu sitelerin varlığı, Türkiyeli kimliği altında uyum ve dayanışma içerisindeki etnik grupları bünyesinde barındıran ülkemiz için bir risk oluşturmaktadır.

Kaynakça

- Aslı TUNÇ, Yurttaşlık Hareketi Bir Klik Ötede mi?: Küresel Direnç Platformu olarak İnternet", IX. TÜRKİYE'DE İNTERNET KONFERANSI
- Cem YAŞIN, İnternet'te Tartışma Listeleri: Demokratik Bir Açılım mı? Egemen Söylemin Taşındığı Kanallar mı?", IX. TÜRKİYE'DE İNTERNET KONFERANSI
- T.C. İçişleri Bakanlığı Araştırma ve Etütler Merkezi, "İnternet ve", http://www.arem.gov.tr/yayin/internet_ve.pdf
- İNTERNETİN SOSYAL ETKİLERİ "En Liberal Oyuncak: İnternet", <http://mail.baskent.edu.tr/~20093505/mis/proje.doc>
- Mehmet Akbaş, "İnternet ve Demokrasi", Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü ◀

İNTERNET SUÇLARINA İLİŞKİN YASA YÜRÜRLÜĞE GİRDİ

“İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun” Cumhurbaşkanı onayının ardından, 23 Mayıs 2007 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlandı. Yasayla, çocukların cinsel istismarı ve müstehcenlik içeren sitelerin yayını engellemek için Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı’na yetki veriliyor. Kanun erişim, içerik ve yer sağlayıcılara yeni yükümlülükler getiriyor.

Yasaya göre, site sahipleri İnternet ortamında yayınladıkları her türlü yayından sorumlu olacak. Bir başkasına ait siteye bağlantı sağlayan site sahibi, kural olarak sorumlu olmayacak. Ancak, site sahiplerinin, içeriği benimsediğinin belirlenmesi halinde, sorumluluk doğacak.

Yasaya göre, içerik, yer ve erişim sağlayıcıları, tanıtıcı bilgilerini kendilerine ait sitede güncel olarak bulundurmakla yükümlü olacak. Aksi davranıştakilere 2 bin YTL ile 10 bin YTL arasında para cezası verilecek.

Hapis Cezaları Geliyor

TCK'da yer alan "intihara yönlendirme", "çocukların cinsel istismarı", "uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırma", "sağlık için tehlikeli madde temini", "müstehcenlik", "fuhuş", "kumar oynanması için yer ve imkan sağlama" ile "Atatürk'e hakaret" gibi suçlarla ilişkili sitelere erişim, zaman kısıtlaması durumunda tedbir için savcı, diğer durumlarda mahkeme tarafından engellenecek. İdari tedbir olarak verilen erişimin engellenmesi kararının yerine getirilmemesi halinde erişim sağlayıcılarına 10 bin YTL'den 50 bin YTL'ye kadar idari para cezası verilecek.

Koruma tedbiri olarak verilen erişimin engellenmesi kararının gereğini yerine getirmeyen yer veya erişim sağlayıcılarının sorumluları, fiil daha ağır cezayı gerektiren başka bir suç oluşturmadığı takdirde 6 aydan 2 yıla kadar hapisle cezalandırılacak. İnternette kişilik haklarına saldırı içeren yayın yapılması durumunda Basın Kanunu'nun hükümleri geçerli olacak.

Yurtdışındaki Sitelere Özel Düzenleme

Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı, söz konusu suçları içeren yayınların içerik veya yer sağlayıcısının yurtdışında bulunması halinde, bu yayınların tamamını engellemekte yetkili olacak. Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı, Türkiye'den yapılan yayınlarda ise

çocukların cinsel istismarı ve müstehcenlik suçları bulunduğu taktirde yayını engelleyebilecek. Bu iki suç dışında kalan ve Atatürk'e hakaret suçunu da barındıran suçları içerdiği belirlenen sitelere erişim, mahkeme veya savcı kararıyla engellenebilecek.

Erişim sağlayıcılarının yükümlülükleri

Erişim sağlayıcıları ise, hukuka aykırı içerikten haberdar edilmesi durumunda servis verdiği bu kullanıcının yayını engelleyecek. Erişim sağlayıcısı, sağladığı hizmetlere ilişkin her türlü bilgi, veri tabanı ve ulaşım kayıtlarını 6 aydan 2 yıla kadar saklamak ve bu bilgilerin doğruluğu ile gizliliğinden sorumlu olacak. Önleyici tedbirleri almayan sağlayıcılara, 10 bin YTL'den 50 bin YTL'ye kadar ceza verilebilecek.

İnternet Kurulu Oluşturulacak

Yasa'ya göre ayrıca, Ulaştırma Bakanlığı bünyesinde, Adalet Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı ile Telekomünikasyon Kurumu ve ihtiyaç

duyulan diğer bakanlık, kamu kuruluşları, internet servis sağlayıcıları ve ilgili sivil toplum örgütü temsilcilerinin de yer alacağı İnternet Kurulu oluşturulacak. İşbirliği ve koordinasyon sağlayacak Kurul, izleme, filtreleme ve engelleme yapılacak yayınlarla, bu konulardaki öneriler hakkında her türlü kararı alabilecek.

Tasarı Kamuoyunda Tepki Yaratmıştı

Konuya ilişkin tasarıların TBMM'de görüşülmesi sırasında yoğun tartışmalar yaşanmış, tasarı "sansür" yasası olarak değerlendirilmişti. Hükümet tarafından ilgili kesimlerin uzlaşısı olmaksızın TBMM'ye sevk edilen "Elektronik Ortamda İşlenen Suçların Önlenmesi ile 2559 ve 2937 sayılı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı"nın yarattığı büyük tepki nedeniyle "kısmi bir geri adım" atıldı. TBMM'de komisyon ve alt komisyon süreçleriyle tasarının ismi bile Anayasa'ya aykırı bulunarak, "İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun Tasarısı" olarak değiştirildi. ◀

